

بەھاي خۇراكى گۆيز

بەرزبونەھەي پەستانى خويىيان ھەيە، دەتوانن و باشترە كە رۇزانە بەقەد پرى لەپى دەست گۆيز بخۇن. گۆيز بە يەكئىك لە دەولەمەنترىن سەرچاھەي چەوريە ناتىرەكان دەژمىررېت كە پىويستىن بۇ پاراستنى كۆئەندامى دل و سووران، گۆيز سەرچاھەيەكى باشە بۇ چەورى لە جۆرى ئۇمىگا 3 كە نايەلئىت تۆپەلى خويى مەيىو لە ناو خويىنەرهكاندا دروست يىت كە زۆر جار نۆريەكى دل كوشندەي بەدواويە، ئەمە سەرەپاي دابەزاندنى ناستى كۆليستىرۆلى خراب LDL لە خويىندا.

گۆيز Walnut، رېژيەكى باشى پىرۇتىن لەخۇدەگىت بەتايىبەتى ئارجىنىن Arginine كە يەكئىكە لە ترشە ئەمىنىيە زەرورەكان. گۆيز سوودى ھەيە بۇ خۇپاراستن و چارەسەر كىردنى قەبىزى. ھەرۋەھا گۆيز پىرئىكى باشى لە ماددە دژەئوكسانەكانى وەكو پۆلىفېنۆلەكان و قىتامىن E تىدايە كە ئەويش دژەئوكسانىيىكى بەھيژە دژى شىرپەنچە و ئەخۇشى دل. گۆيز ماددەيەكى چەورى تىدايە بەناوى ئىستىرۆل Estrol كە كۆليستىرۆلى خراب لە خويىندا تا راددەيەكى باش دادەبەزىنىت و خويىنەرهكان لە رەقبون دەپاررېت كە ئەگەر لە يەكئىك لە خويىنەرهكانى تاجى دلدا روويدات، ئەوا مرؤف تووشى سىنگەكۆزى Angina pectoris دەيىت كە ھەندىك جار كوشندەيە. خواردنى گۆيز توندى نازار و نىشانەكانى تىر گىرغەكانى جومگەكان كەم دەكاتەو.

ئەوانەي كە ئەخۇشى دل و ئەخۇشى شەكرە يان ئەخۇشى

خواردنەھەي ئەلكھول شلە لە ئەشدا

ئەو دەردەنەھەي ناو مەيز و مرؤف دوچارى رېژيەكى وشكېونەھە Dehydr- tion دەيىت ئەگەر زوو شلەي ونبوو قەرەبوو ئەكاتەو. ھەرۋەھا مامەلە كىردنى لەش لەگەل ئەلكھولدا يان مەيتابۇلىزمى ئەلكھول بە چەندىن رىگەي تر بالانسى ناو لە ئەشدا تىكەدەدات و ئەگەرى وشكېونەھە زىاتر دەكات، وشكېونەھەش كارىگەرىيە خراپەكانى ئەلكھول چىرتەر دەكاتەو. مەسەلەي تواناي لەش بۇ مامەلە كىردن لەگەل ئەلكھول و راددەي وشكېونەھە لە يەكئىك بۇ يەكئىكى تر

ھەموو جۆرە خواردنەھە ئەلكھولەيەكان Alcoholic beverages دەبنە ئەگەرى كەمبونەھەي رېژەي شلە لە ئەشدا. لەكاتى خواردنەھەي ئەلكھولدا، رېژەكەي لە خويىندا زۆر بە خىراپى بەرزەدەيىتەو، ئەمەش كارىگەرى دەكاتە سەر گلاندى پىتوتەرى Pituitary gland بە كەمبونەھەي دەردانى ھۆرمۆنىك بەناوى فازۆپرىسسىن يان ھۆرمۆنى دژى زىاد دەردانى شلە لە رىگەي گورچىلەكاندا ADH، دەردەنەھە گورچىلەكان رېژەيەكى زىاتر

ماست بۇ خۇپاراستن ئە كلۇربونى ددانەكان

بەگشتى خواردنى ماست Yogurt بەرگىرى لەش بەھيژە دەكات و ھانى سوورى خويىن دەدات سەرەپاي بەھاي خۇراكى لە پىرۇتىن و قىتامىنەكانى A و B و D و چەندىن خويى كازىيى سوودبەخش. ھەرۋەھا ماست سوودى زۆرى ھەيە بۇ كۆئەندامى ھەرس بەتايىبەتى بۇ مىندالان بە رىگەي چالاككردنەھەي بە كتر يا سوودبەخشەكانى ناو ريخۆلە. ئەم جۆرە بەكتىريە رىگەرە لە روودانى سىكچون و پەيداىونى ھەستىبارى بەرانبەر بە چەند جۆرىكى خۇراك و ھەوئىنبون و تىكچونى خۇراك لەناو ريخۆلەدا لەگەل يارمەتيدانى لەش بۇ دروستكىردنى قىتامىن K. بەكتىريەي ناو ماست رۆلىكى بەرچاھەي ھەيە لە رىكخستىن و خاوبونەھەي كۆلۇندا، ھەر بۇيە ماست سوودبەخشە بۇ توشوبوان بە گرژبونى قۇلۇن، ھەرۋەھا سوودبەخشە بۇ ھاندانى كىردارى ھەرسكىردن لە توشوبوان بە بەدھەرسى Dyspepsia. شەكرى لاکتوز كە لە ماستدايە، پاش گەيشتنى بە گەدە شىدەيىتەو بۇ شەكرى گلوكوز كە سەرچاھەي سەرەكى وزەيە بۇ خانەكانى مېشك، بۇيە ئەو مىندالانەي كە رۇزانە كويىك ماست دەخۇن تواناي خويىندىن و تەركىزيان لە قوتابخانەدا باشتر دەيىت. لە چەندىن لېكۆلىنەھەدا ھاتووە كە بەكتىريا سوودبەخشەكانى ناو ماست رۆلىان ھەيە لە پاراستنى ددانەكان لە كلۇربون و پاراستنى پوكمان لە ھەندىك جۆرى ھەوكىردن، ھەرۋەھا ئەمەش سەلمىتراو كە بەكتىريا سوودبەخشەكانى ماست رىگە دەگىر لەو بەكتىريەيەكى كە ھۆكارن بۇ كلۇربونى ددانەكان كە بە ددانەكانەھە بنوسىن.

نەندروستى

گولان

ژمارە (۸۰۶) ۲۰۱۰/۱۱/۲۲

خوئ له خوراكى مندا لئه كه تدا كه م بكه وه

بهم دواييه چهند حاله تىكى بهرزبونوهى پهستانى خوئ له ته مه تىكى بچووكدا تۆماركراوه كه تا رادديهكى زۆر پيوندىيان به خوراك و قهله وييه وه هه بووه. پيوندى نيوان برى خوئ له خوراك و بهرزبونوهى پهستانى خوئ پيوندىيهكى چه سپاوه. بهرزبونوهى پهستانى خوئيش مه ترسى توشبوون به نه خوئى دى و جهلتهى ميشك پهيدا دهكات. وا باشه كه برى خوئ له خوراكى رۆژانهى مندا لئا بۆ نيو نه وه نده كه م بكرتته وه له گه ل كه مكرده وهى شهو خوراكانهى كه رۆژيهكى بهرزى خوئ له خۆده گىرن وهكو ترشيات، خوراكى خيرا، جيبس، كيتچىپ، گوشتى قوتوويه نند. وا باشتره كه برى خوئى رۆژانه بۆ مندا لئا ته مهن 6-1 سال له 2 گرام (كه دهكاته نزيكهى سييهكى كهوچكى زهلاته)، ههروهها بۆ مندا لئا ته مهن 7-14 له 5 گرام كه متر بيت. خوئى (Salt) كه بريتييه له (سۆديوم كلورايد NaCl) مادديهىكى

گرنگه له خوراكدا، چونكه چيژ به خوراك دهبه خشى، له شسى مرؤف سۆديوم بهكاردهيني بۆ ريكخستنى پهستانى خوئ و ريكخستنى قهبارى خوئ، ههروهها سۆديوم گرنگه بۆ فرمانه كانى ماسولكه و دهماره كان. به گشتى زياد خواردنى خوئ واته پهستانىكى خوئى بهرزتر. نزيكهى هه موممان خوئ زياد له خوراكماندا دهخوئى، زياتر له وهى كه رۆژانه پيويستمانه. كه مكرده وهى برى رۆژانهى خوئ رينمايى دهكرى بۆ دابه زاندى ريسكى توشبوون به پهستانى بهرزى خوئى. شه مش ناشكرايه كه هيشته وهى پهستانى خوئى له ناستى ناسايى خۇيدا نه گه رى توشبوون به نه خوئى دى و په كهوتتى دى و جهلتهى ميشك و نه خوئى گورچيله كه م دهكاتوه. خوراكى كه م خوئى هه لبرژه، خوراك به خوئى كه م ناماده بكه، له هه مان كاتدا شه م خوراكانه زياد بخۆ كه زۆر پۆتاسيۆمىيان تيدايه وهكو سهوزه و ميوه.

ته ماته .. سيوى هه ژاران

خواردنى ته ماته Tomatos ده مانپاريزيژت له توشبوون به نه خوئى دى، ههروهها خواردنى ته ماته له توشبوون به چه ندىن جۆرى شيرپه نجه به تاييه تى پاراستنى پياوان له توشبوون به شيرپه نجهى پروسسات. ته ماته بهروويوميكى وهزيبه. هه رزانه و به ناسانى دهست دهكه ويژ. ته ماته به خاوى و به كولاوى و برژاوى دهخوئى. هه موو به شه كانى رووهكى ته ماته له ره گ و لاسك و گه لاكان جگه له خودى ته ماته، ژه راوين

و بۆ خواردن ناشين. ته ماته جگه له فيتامين C و فيتامين A و ريشال و گه ليك كانزرا، زۆر ماددهى دژه ئوكسان له خۆده گرىت كه گرنگى رينيان. ماددهى لايكوپينه Lycopene. سووده ته ندروستييه كهى ته ماته بۆ گرنگى شه م مادده دژه ئوكسانانه ده گه رتته وه، به تاييه تيش بۆ ماددهى لايكوپين كه دژه ئوكسانىكى به هيزه و پيست له كاريگه ريبه كانى تيشكى خۆر ده پاريزيژت و پيروونى پيست دوا ده خات. لايكوپين نه گه رى توشبوون به شيرپه نجه كه م دهكاتوه. له چه ندىن ليكولينه وهى باوه رپيكرادا هاتوه كه خواردنى ته ماته به خاوى يان به كولاوى يان شيردى ته ماته هه تا مه عجون ته ماته شه شه م نامانجه ده پيكيژت. لايكوپين له له شدا ريزه چهنده نزيه ميك زياد دهكات كه روليان هه يه له پاراستنى خانه كان له دابه شبوونى كۆنترۆلنه كراوى شيرپه نجه يى. له وان هه كه تيكه لاونكى فيتامين E و لايكوپين به شيوى درمان له داها توئيكى نزيكدا بگاته بازاره كان و به كاريژت بۆ پاراستنى پياوان له توشبوون به شيرپه نجه يى پروسسات. به كه ته ماته يى مام ناوه ندى نزيكهى 5 ملگم لايكوپينى تيدايه، شاينه يى باسه كه جگه ره كيشان چرى لايكوپين له له شدا كه م دهكاتوه.

كه م دهكاتوه

جياوازى هه يه به پي جۆرى خواردنه وه له رووى ريزه ئه لكهول، بۆ نمونه په ردا خيك شه راب كه به ريزه 14% ئه لكهولى تيدا بيت پتر له شه رابيك كه به ريزه 10% ئه لكهولى تيدا بيت له شه ده خاته ملمانى له گه ل وشكبوونه وه و چۆنييه تى مامه له كردن له گه ل ئه لكهولدا. له لايه كى تره وه، بۆ هه ر كه سيك خواردنه وهى برى زياترى ئه لكهول ده بيتته شه گه رى وشكبوونه وه يه كى زياتر.

ته ندروستى

گولان

ژماره (806)
2010/11/22

نیشانەکانی شیرپەنجە

سالیڤا له هەر دوو پیاو و ئافرەتدا. بۆیە وا باشتەرە لەسەر هەر کەسیک کە لەکاتی تێبینیکردنی ئەم نیشانانە زوو سەردانی دکتۆر بکات بۆ ئەنجامدانی پشکنین بە مەبەستی زوو دەستنیشانکردن، چونکە زوو دەستنیشانکردن و چارەسەری زوو رێژەی چاکبوونەوە زیاتر دەکەن له هەموو نەخۆشییە کدا بەتایبەتی له کەسانی تووشبوو بە شیرپەنجە. هەر چەندە کە گەلیک حالت و باری تەندروستی هەیە کە ئەگەری شیرپەنجەیان لێدەکەوێت، بەلام گرتن ئەو نیشانانە کە لەوانەیە شیرپەنجەیان لەپاڵهوه بێت بریتین لە: میزی خوێناوی، کەمخوێنی، خوێنەریبون له ریکەدا، کۆکەیی خوێناوی، گری له مەمکدا، گرت له قووتدانی خواردن و خواردنەوهدا **Dysphagia**، خوێنریزی لەپاش تەواوبوونی رۆژەکانی خوێ مانگانەیی ئافرەت، ئەنجامە ئاناساییەکان لەپاش پشکنینی پرۆستات.

لهکاتی گومانکردن له تووشبوون بە شیرپەنجە **Cancer**، نیشانەکان له گەل بەتەمەنداچووندا جیاوازیان دەبێت، بۆ نموونه پشکنینە ئاناساییەکانی پرۆستات مەترسی شیرپەنجە پەیدا دەکەن له پیاویکدا کە تەمەنی له خواروهی 55 سالیڤا بێت، هەر وهه بوونی گری له مەمکدا مەترسی شیرپەنجە مەمک پەیدا دەکات له ئافرەتیکدا کە تەمەنی له خواروهی 50 سالیڤا بێت. گرت له قووتدانی خواردن و خواردنەوهدا له پیاویک کە تەمەنی زیاتر بێت له 55 سال ئەگەری تووشبوونی بە شیرپەنجەیی سوورنچیک لێدەکەوێت، بوونی خوێن له میزدا **Hematuria** مەترسی شیرپەنجە پەیدا دەکات له پاش تەمەنی 60

جومگەیی دەست

بەستی جومگەیی دەستکرد له ئەژنۆدا **Knee joint replacement** بریتییە له دانانی قەباغ لەسەر کۆتایی ئێسکی ران و سەری ئێسکی قاج کە له جومگەیی ئەژنۆدا بەشدارن، قەباغەکان له ماددەیی سیرامیک لەسەر سیرامیک یان سیرامیک لەسەر پلاستیک یان کانزای تایبەت لەسەر کانزادروستکراون و بە ماددەیی چیمەنتۆی تایبەتی ئێسک بە یەکەوه دەلکێنرێن. ئەو حالت و نەخۆشییانە کە پنیوسیتیان بە نەشتەرگەری جومگەیی دەستکردی ئەژنۆ هەیە بریتین له: هەوکردنیکیی سەختی جومگەیی ئەژنۆ له جۆری رۆماتۆید، هەوکردنی سەخت لەبەر داخواری جومگە (سەوهفان) کە بە درەمان و دەززی ناو جومگە و چارەسەری سروشتی بۆ ماوهی 6 مانگ یان پتر کۆنترۆل نەکەوێت له گەل چەند نیشانەییکی وەک: نازاری جومگە کە خەوی نەخۆش تێکسبات، نازاریک بە هیچ چارەسەریک سووک نەبێت، نازاریک کە تەگەرە بخاتە بەردەم جووله و چالاکی ئاسایی رۆژانە،

ئایا مندائەکەت بالای بەرز دەبێت؟

له راستیدا چاودێریکردنی بالا و کیشی مندال بەر له تەمەنی 3 سالی کارێکی زەحمەت، بەلام لەپاش ئەم تەمەندا تا دەگاتە کۆتایی قۆناغی بالفبوند پنیوست دەکات کە سالانە چاودێری بالا و کیشی بکەوێت. بە گشتی تیکرای گەشەکردنی بالا له یەک ناستدا نییە، له دوو قۆناغدا گەشەکردنی بالا بە شیرپەنجەیی بەرچاو زیاتر دەبێت له کاتەکانی تر، یەکم له 3 سالی سەرهای تەمەن، دووم له قۆناغی بالفبوند، له ئێوان ئەم دوو قۆناغدا بالا بە تیکرای سالانە تەنیا 5-6 سانتیمەتر درێژ دەبێت. گەشەکردن له قۆناغی بالفبوند تریکی 4 سال بەردەوام دەبێت له گەل چەند جیاوازییەکی له ئێوان کۆر و کچدا، بۆ نموونه بالای کچ بە شیرپەنجەیی بەرچاو زیاد دەکات له سەرهای قۆناغی بالفبوند، کەچی بالای کۆر چەند سانتیمەتریکی زیاد دەکات له کۆتایی قۆناغی بالفبوند. جگە له دروستی گلائندە کۆرەکان له دەردانی بری تەواوی هۆرمۆنەکان و دروستی ئێسکەکان، هەندیک فاکتەر کرداری گەشەکردنی بالا تاو دەبێت له مانە: خۆراکی هاوسەنگ بەتایبەتی بری تەواوی پرۆتین و کانزای ناسن و کالسیۆم و فیتامین D، وەرزش کە هاوسەنگی ئێوان دەروون و جەستە ریکەخات بە مەرجیک وەرزشیکی مام ناوێندی بێت ئەک وەرزشی توند و سەخت کە کاربەگەری نینگەتیفی دەبێت، نووستنی تەواو، چونکە رێژەی دەردانی هۆرمۆنی گەشە **Growth hormone** لهکاتی نووستنی قوولدا له گلائدی پتیوتەری زیاتر دەبێت

تەندروستی

گولان

ژمارە (٨٠٦)
٢٠١٠/١١/٢٢

تكردى ئەژنۆ

گرېنى شىزېرېنەنجەبى يان گرېنى ناشىزېرېنەنجەبى لە جومگە ئەژنۆدا. ئەو ھالەت و نەخۇشپانەى كە رېنگرن لەبەردەم نەشتەرگەرى بەستنى جومگەى دەستكرد ئەمانەن: بوونى ھەوكردى بەكتىرى لە جومگەدا، قەلەوى زۆر (پتر لە 150 كىلوگرام كىشى لەش)، لاوازى ماسولكەى چوارگۆشەبى Quadriciceps كە كەوتۆتە بەشى پىشەوہى ران و رۆلېكى بەرچاوى ھەبە لە رۆيشتن و بەكارھىتئانى جومگەى ئەژنۆدا، لاوازى لىشاوى

خوین لە ناوچە كەدا لەبەر نەخۇشى لە بۆرپە خوینبەكاندا، شىزېرېنەنجە كە بلاوېوېتەوہ و گەيشتېتە قۇناغېكى پەرسەندوو. ئەم نەشتەرگەرىبە ناكامى زۆر باشى ھەبە، نازار لە جومگەدا نامېئېت، تووشبوو بە ئاسانى چالاکى رۆژانەى خۆى بەسەردەبات، بەلام زۆرپەى جومگە دەستكردەكان تەنبا بۆ بۇ ماوہى 10-15 سالى دەمېئېن پاشان پېوېستېيان بە گۆرېن دەبېت.

پشكىنى خوين بۆ دەستپشانكردى ئايدز

دەستپشانكردى نەخۇشى ئايدز بە پشكىنى خوین ئەنجام دەدرېت كە بە بوونى دژەتەنەكانى Antibodies دژى فايرۆسى ئايدز HIV لە خوین يان لە شەلەكانى لەشدا ئىنجا پۆزەتېف دەردەكەوتت. لەپاش گەيشتنى فايرۆسى ئايدز بە لەش و دروستكردى ھەوكردى بە 6 ھەفتە تا 3 مانگ ئىنجا لەش دژەتەنەكان دروست دەكات و پشكىنى خوین بۆ دەستپشانكردى ئايدز پۆزەتېف دەبېت، بەم ساوہ كاتېبەش دەوترېت ساوہى پەنجەرە Window period، ھەر لەبەر ئەمەشە كە پشكىنى خوین راستەوخۇ لەپاش گەيشتنى فايرۆسى ئايدز بە لەش ئىگەتېف پىشان دەكات كە لەوانەبە پاش 3 مانگ پۆزەتېف پىشان بەت. ساوہى پەنجەرە چەندى بلىئى ھەستيارە، چونكە لېردا تووشبوو ئەگەرچى بە پشكىنى خوین دەستپشان نەكراوہ، بەلام ئەگەر فايرۆسى ئايدز لە لەشېدا ھەبېت، ئەوا بۆ كەسانى تر دېگوازتەوہ، بۆ نمونە بە رېنگەى سېكسكردن يان بەخشىنى خوین. زوو دەستپشانكردى نەخۇشى ئايدز بايەخى تەندروستى زۆرى ھەبە، چونكە چارەسەركردى زوو ئەگەرى ئالۆزېبەكانى ئايدز كەم دەكاتەوہ و مەترسى مېردن دوور دەخاتەوہ، ھەروەھا وا لە كەسى تووشبوو دەكات كە بە شىوېدەكى تر رەفتار بكات بە مەبەستى بلاونەكردنەوہى فايرۆسى ئايدز بۆ كەسانى تر. بۆ دەستپشانكردى ئايدز دوو پشكىنى خوین ئەنجام دەدرېن، يەكەمىان پشكىنى ئەزىمى EIA يان پشكىنى ئېلېسا ELISA كە ئەگەر پۆزەتېف بسو، ئەوا پېوېست بە پشكىنى دووم دەكات كە زۆر تايبەتەندە بە ئايدز بەناوى پشكىنى وئىسترن بلۆت Western Blot بۆ چەسپاندى دەستپشانكردى.

ئايا دەرمان پېوېستە بۆ ھەلامەت؟

ھەلامەت Common cold وائە ھەوكردى فايرۆسى رېرېوې سەروہى كۆئەندامى ھەناسە، نەخۇشپەكى گوازراوہبە و لەخۇبەوہ چاك دەبېتەوہ. پتر لە 200 جۆرى جىاوازى فايرۆس ھۆكارن بۆ ھەلامەت. لەبەر ئەوہى كە بەردەوام فايرۆسى نوئى ھەلامەت پەيدا دەبېن، لەش ھەرگېز ناتوانېت كە بە شىوېدەكى بەردەوام بەرگىرى بەرانبەر بە ھەموو جۆرەكانى فايرۆسى ھەلامەت پەيدا بكات، ھەر بۆبەشە كە ھەلامەت بۆتە گرېتېكى تەندروستى بەردەوام، تا ئىستە چارەسەرېكى بىنېر بۆ ھەلامەت نېبە، ھەموو ئەوہى كە دەكرېت برېتېبە لە سووككردى نىشانەكانى ھەلامەت تا تەواوېونى كۆرسەكەى. ھەسائەوہ و خواردنەوہى پرك زۆرى شەلە، لۆزېنچ (دەنكى مۇزېن Lozenges) بۆ قورگ، سېپراى قورگ، شروپى كۆكە، دلوپ بۆ كەمكردنەوہى گېرانى لووت لەگەل دەرمانى دژەھىستامېن بە شىوې دلوپى لووت يان دەنك، ھەروەھا سېپراى سەلانىش لەگەل ھەلمزېنى ھەلمى ئا و لەوانەبە كە نىشانەكانى ھەلامەت

سووك بېكەن. بۆ كەمكردنەوہى نازار و دابەزاندى پەلى گەرمى لەش، دەرمانى دژەنازارى وەكو ئەسېتەمانېنۆفېن يان بروفېن سووديان لى وەردەگېرېت. لە مندالان و ھەرزەكارانى تووشبوو بە ھەلامەت ھەرگېز ئەسپېن بە رېنگەى دەم يان بە شىوې دەرزى (بۆ نمونە دەرزى ئەسپېجىك Aspegic) بەكارمەھىتە، چونكە ئەگەرى تووشبوونيان بە ھالەتېكى دەگەن، بەلام كوشندە لېدەكرېت بە ناوى دياردەى رابى Rey's syndrome. ھەروەھا لەو مندالانەى كە تەمەنپان لە 2 سالى كەمتەرە، ھەرگېز شروپى كۆكە بەكارمەھىتە، چونكە زىانى لا بەلاى مەترسېدار پەيدا دەكات.

تەندروستى

گولان

ژمارە (۸۰۶)
۲۰۱۰/۱۱/۲۲

۶۹

بۆبابەت و سەرئەھكانت پەپوہندى بگە:

Mobile: 07504789450

بەرپرسى قايلى تەندروستى: د.عادل حوسېن

Email: doctoradill@yahoo.com